

ըստ լուսնոյ նիսան ամսեանն, յորում առ-  
 նէին նորա զյիշատակ ելլցն յԵգիպտոսէ եւ  
 սատակիչ հրեշտակին, որ անց զանց արարի-  
 եալ զգրաւքն, յորս գգառնն զոհեալ էին:  
 Եւ առնի յիշատակ այսոցիկ ի սրբում շա-  
 բաթու չարչարանաց, քանզի յայսմ պա-  
 սեքի Հրէից եւ յաւուր չորիքտասաներոր-  
 դի, յորում զգառնն զննուին, զենաւ կեն-  
 դանի գառնն Աստուծոյ ի վերայ խաչափայ-  
 տին: Յամսեան արեգական ի քսաներորդում  
 հինգերորդում մարտի, յաւուր յորում  
 աւետարանեցաւ յղութիւն նորա, ի նմին  
 աւանդեաց զոգին: Նա եւ առ Հոովմայեցիս  
 եւս եւ առ Յոննս պահին եւ կան գրեալ  
 յարիւնակազիր գիրս տաւնից տարեկանաց  
 այս իրք:

(ԱԵԷ)

Հ. Ա. ԱՍՏՈՍՏՈՍ



### ՄԱԿԱՐԱՅԵՑԻՈՑ Բ. ԳՐԻՆ ՀՈՅԵՐԷՆ

ԹՅՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԷ

Քննական ակտիւսիւթիւն:

§ 7. Հայերէն թարգմանութեան արժէքն  
 ու որպիսութիւնը:

(Հարմարութիւն)

#### Գ Լ Ո Ւ Ս Ժ Գ .

Հ. «Յաշտարհասիջե անդր ար-  
 շաւել», փի. «Եթէ տիրեալ իցէ աշտարհին»  
 = κεκρατηχέναι τῆς χώρας: — «Եղբայր» մինչ  
 յուն. ἐπίτροπος, անշուշտ յիշելով ժԱ, 11,  
 35: — Հ. 3. «Խորհեցաւ ի միտս եւ  
 ստէ», փի. «Ի միտ անոցը», = συννοήσας: —  
 Հ. 4. «Եւ ոստս թաւս ի պատիւ մեհենին»,  
 փի. «Եւս եւ ոստս ինչ ձիթենւոյ» որ ի մեհե-  
 նին էին, = πρὸς δὲ τούτοις τῶν νομιζομένων  
 θάλλων τοῦ ἱεροῦ: — Հ. 5. «Սպասուք...  
 գառնելոյ. իբրեւ դէպ ելեւ օր մի»,

փի. «Եգիտ պարայ», = καιρὸν δὲ λαβῶν: —  
 «Սկսաւ հարցանել զնա արքայն», փի. եւ  
 հարցեալ = καὶ ἐπερωτήθεις: — «Հերրայե-  
 ցիքք որ ի Հրէաստանի են», փի. «Հրեայք»: —  
 Հ. 6. «Ձօրաժողով են, ի մարտ պատերազմի  
 պատրաստեալ են», փի. «տեւեն ի դնել մարտ  
 = πολεμοτροφοῦσιν», բառ մը, զոր միշտ (Ժ,  
 14, 15) անձիշտ կը թարգմանէ: — «Յուզեն  
 (= στασιάζουσιν) + հանապազ զժողովս  
 նոցա: — «Խաղաղութեամբ հնազանդել  
 ձերում տերութեանդ», փի. «գալ ի խաղա-  
 ղութիւն տերութեան», = τὴν βασιλείαν εὐστα-  
 θείας τύχειν: — Հ. 8. «Եւ ապա վասն մեր,  
 զի մեծաւ ծփանօք մտախոհ հասի առ քեզ»,  
 փի. «Երկրորդ հոգացեալ զմերոց քաղաքա-  
 ցեաց = δεύτερον δὲ καὶ ἰδίων πολιτῶν στοχα-  
 ζόμενος: — Որպէս (ամենայն ազնւոր) յան-  
 պարտ անպարտ կան ի խռովութեան»,  
 փի. «ոչ նուազ վնասի = οὐ μικρῶς ἀκλήρησ»,  
 պէտք է ըստ իս երկրորդ «անպարտ»ը իբր  
 կրկնադրութիւն ջնջել: — Հ. 9. «Այլ որպէս  
 ընդ կողմանս կողմանս եւ ընդ աշտարհս  
 ամենայն խորհուրդս խաղաղութեան  
 եւ կամս մարդասէրս ունիք, զայն ամենայն  
 տեղեկացեալ գիտեմ», Եւստա զի տոյ-  
 տան ἐπεγνωκῶς οὐ βασιλεῦ καὶ τῆς χώρας καὶ  
 τοῦ περισταμένου γένους ἡμῶν προνοήθητι,  
 καὶ ἦν ἔχεις πρὸς ἀπαντας εὐαπάντητον φι-  
 λανθρωπίαν = արդ, արքայ, ի միտ առեալ  
 զայս ամենայն, խնամ կալլիր աշտարհին մերոյ եւ  
 զժառիտ ազգիս ըստ բարերար մարդասիրու-  
 թեան քո առ ամենսին: — Հ. 12. «Անդրէն...  
 թեան քո առ ամենսին», փի. կոչեաց = προσκα-  
 ζηρωδωγեսաց կոչել», փի. կոչեաց = προσκα-  
 λεσάμενος: — «Եւ զորս ի ձեռն, եւ կացոյց  
 սպարապետ կողմանցն Հրէաստանի, արձակեաց  
 մեծ հանդերձաւ (ա՛ հանդերձեաց մեծաւ հան-  
 դերձաւ, ուղղելի հանդերձաւօք). Հ. 13. բա-  
 զում պատուիրանաւ», փի. «կացոյց սպարապետ  
 զում պատուիրանաւ. Հ. 13. պատուէր ետ =  
 ի վերայ Հրէաստանի. Հ. 13. պատուէր ետ =  
 ի վերայ անաδειξας τῆς Ἰουδαίας, 13. δὸς  
 καὶ στρατηγὸν ἀναδειξας τῆς Ἰουδαίας, 13. δὸς  
 ἐντολός: — Հ. 14. «Պահակ ետաւք», ուղ-  
 ղելի «պահակեաւք», = ἀγεληθόν: — Հ. 18.  
 «քաջութեան», փի. քաջութիւն: —  
 «ձգնութեան», փի. ձգնութեամբ: —  
 Հ. 19. «Յղեաց + կոչեաց», — Հ. 20. «Եւ  
 ի բազումս եւս զօրագրութիւն զխորհուրդն  
 սփռէր. քաջութեան քո առ ամենսին եւս զօրացն  
 անառնաւոր = եւ զօրագրութիւն եւս զօրացն  
 անառնաւոր = «Եւ զօրքն եւս միարանու-  
 յայտ առնէր: — «Եւ զօրքն եւս միարանու-  
 թեամբ միով հաւանութեամբ զհաշ-  
 2

տու թիւն յանձն առնուին. երբն զուստն  
 առաջի եւ դաշինս կոեցին», փիւ. «եւ իրրեւ  
 լինէր միարանութիւն, յանձն առնուին զգա-  
 շինս» = καὶ φανείσης ὁμοψήφου γνώμης, ἐπέ-  
 νευσαν ταῖς συνθήκαις: — 2. 21. «... զուստն  
 ճաստատեցեն... խորհուրդ խորհե-  
 ցան, դաշինս կոեցին», Թարգմանչին  
 յաւելուածներն են: — 2. 22. «Յուդա ճրա-  
 ման ետ իւրեանց գնդին վառել պա-  
 տրասել դարանամուտ լինել», փիւ.  
 «Կարգեալ էր Յուդայի վառեալս պատրաս-  
 տեալս ի դիպող տեղիս», = διέταξεν Ἰουδας  
 ἐνόπλους ἐτοιμους ἐν τοῖς ἐπικαίροις τόποις:  
 — «Եւ այնպէս զգուշու թեամբ զյորինի  
 դաշինս ընդ միմեանս ճաստատէին»,  
 փիւ. «Ըստ օրինի կատարէին ճաստատեցիս»,  
 = τὴν ἁρμόζουσαν ἐποίησαντο κοινολογίαν: —  
 2. 24. «Եւ ուներ Նիկանոր (այ) զՅուդայ  
 գրգռած փոփոխութեամբ եւ մտադիր սիրով»,  
 քաւ. «καὶ εἶχε τὸν Ἰουδαν διὰ πάντος ἐν προσώπῳ,  
 ψυχικῶς τῷ ἀνδρὶ προσεκέχλιτο = եւ ուներ նա  
 զՅուդա ճանապարհ առաջի իւր, եւ ի սրտէ մէտ  
 առնն զանձն ցուցանէր: — 2. 25. «Զի գու թ  
 անկցի», յուս. չունի: — «Յանձն առ Յուդա,  
 ճաւանեցաւ», փիւ. «ած կին», = ἐγάμησεν: —  
 2. 26. «Ամբաստան լինէր զՆիկանորայ,  
 եւ ցուցանէր՝ օտարաձայն այլամիտ խոր-  
 ճուրդս ունել նմա ընդ օրէնս արքունի»,  
 = ἔλεγε τὸν Νικάνορα ἀλλότρια φρονεῖν τῶν πραγ-  
 μάτων: — «Զի զվստակարն իրաց արքունի  
 յորդեգիրս առեալ՝ ժառանգ իւր  
 անձին փոխանակ կացուցանէ», փիւ. զի զվստ-  
 սակար արքայութեան՝ զՅուդա՝ փոխանակ իւր  
 կացոյց = τὸν γὰρ ἐπιβουλον τῆς βασιλείας  
 Ἰουδαν διάδοχον ἀναδέδειχεν ἑαυτοῦ: — 2. 27.  
 «Հրաման ետ թագաւորն ճրովար-  
 տակստալ», փիւ. գրեաց = ἔγραψε: — «Ի  
 նմին ճրովարտակի ճրաման տայր կպեալ  
 ոտիւք եւ կպեալ ձեռք օք տալ ածել  
 զՄակարէ ի քաղաքն Անտիոքացոց», Բացա-  
 տիպները դուրս առնելով միացածը ճամաձայն է  
 սկզբագրին. κελεύων δὲ τὸν Μακκαβαῖον δέσμιον  
 ἔξαποστέλλειν ταχέως (վաղվաղակի) εἰς Ἀντιό-  
 χειαν: — 2. 28. «Յոշնչ վիսուս ի վերայ  
 ան արարոյ», կը բարձայի ուղղել. «ոշնչ  
 վիսուս առնն արարեալ» = μηδὲν τάνδρῶς  
 ἡδικοχότος: — 2. 30. Եւ ինքն եւ գնաց  
 յերեսաց», συνεχρόπτετο = թարեալ: —  
 2. 31. «Թէ այնպէս զձեռք ոչ կարաց  
 օծել զայրն, որպէս կամէր. «ὅτι γεν-

ναίως ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐσρατήγητα = եթէ  
 քաջ իսկ յառնէն խարեցաւ: — 2. 32. «Թէ  
 ամենեւին զայն այր եւ տեսեալ չիք մեր»,  
 փիւ. «չգիտել, ուր արդեւք իցէ որ խնդրէրն =  
 μὴ γινώσκειν ποῦ ποτ' ἐστὶν ὁ ζητούμενος: —  
 2. 33. «Կպեալ ոտիւք եւ ձեռք», Տմնս.  
 2. 27: — «Որդմդական դից», յուս. Διονύσιφ.  
 Անտարակոյս անուանս առաջին մասը (Διο) պատ-  
 ճառ եղած է «Որդմդական» թարգմանութեան:  
 — 2. 37. «Ի ծերակոյտ ժողովրդենէ անտի,  
 ի զօրացն Երուսաղէմի, այր ընկերասէր մար-  
 դասէր յոյժ, բարենշան բարեճամբաւ,  
 ըստ խնամոտ մտաց՝ ճայր կարդացեալ  
 Երրայեցոց», խօսքս կիսատ կը մնայ, վասն զի  
 ճայր ճաքսի գրուատիքը յօրինած ժամանակ  
 կը մոռնայ ինչպիսիք տփ Նիկանորի = «յանձն  
 լինէր Նիկանորայ», էական պարագան, զոր ճե-  
 զնակը գրուատիքէն յառաջ յիշած էր: —  
 2. 38. «Ամենայն աղատութեան (-թեամբ)»,  
 ուղղելի է հի ճամբմատ՝ «ամենայն զօրու-  
 թեամբ», որ աւելի կը մերձենայ սկզբագրին.  
 μετὰ πάσης ἐκτενείας: — 2. 39. «Հատոյցն՝  
 ուղղելի օր ճամբմատ» «Հատոյց», — 2. 40.  
 «Թէ այդք եւս ամաչեցեալք դարձցին»,  
 գործ մեծ գործ եցից ի վերայ քաղա-  
 քէդ», ἐκεῖνον συλλαβὼν τούτοις ἐργάσασθαι  
 συμφοράν = զնա ի բունն ձգեալ ճարուած  
 սաստիկ նոցա ճատոցանել, Զարմանալի է  
 Հայուն թարգմանութիւնը. արդեւք շիթած  
 կամ չէ՞ ճասկցած συλλαβὼν, զոր սակայն 2. 39  
 ուղիղ կը թարգմանէ: — 2. 41. Ի բրեւ  
 այնչափ ի տագնապ վարանի մտանէր՝  
 այրն, ուշ առնէր անձին, ճրամայէր՝  
 դէր սուսեր ընդ պորտով, περικατάληπτος  
 γενόμενος ὑπέθηχεν ἑαυτῷ ξίφος = իբրեւ գամ  
 մի անդէն ի ձեռս անկանէր, դէր սուսեր ընդ  
 անձն: — 2. 43. «Ուղղորդ», դուրս ինկած կը  
 թուի «նչ» = մի: — «Կամեր ելանել ի վեր՝  
 եւ զանձն ի բարձուէ ընդ պարիսպն ճոսել»,  
 ἀναδραμὼν γενναίως ἐπὶ τὸ τεῖχος κατεκρήθη  
 νισεν ἑαυτὸν = ելեալ քաղութեամբ ի վերայ  
 պարսպին ճոսեաց զանձն ի վայր: — 2. 44.  
 Հայուն յաւելուածն է՝ «եւ ի նմանէ ամբոխն  
 փարատեցաւ», նոյնպէս 2. 48՝ «եկն յայն  
 անդր զայրագին», Այս ճամբարիս մէջ ան-  
 գամ մընալ կը կրկնէ վերջիշեալ յաւելուածը.  
 «եւ ամբոխն առաջի անդ յայսկոյ»  
 յայնկոյս փարատէր: — «Յանդիման  
 կողմանցն երկոցունն», փիւ. «սեպ» (վէմ)  
 = ἀποβρωγάδος: — 2. 46. «Խոնար ճե-



կանէին: — 2. 28. «Անդ գտանէին անկեալ զՆիկանոսը առաջի գնդին կոտորելոց (յ)՝ զինուն զարդուն նշանօք հանդերձի մէջ երկուց ճակատո(ւ)ցն» . ἐπέγνωσαν προπεπτο-  
 χότα N. σὺν τῇ πανοπλίᾳ = տեսին զն. ան-  
 կեալ զինու զարդու: — 2. 30. «Որ զօրու-  
 թեամբ հաստատու թեամբ առհասարակ  
 քաջութեամբ նահատակութեամբ մտա-  
 դիւր հաւանութեամբ ի վերայ ազգին նա-  
 հատակեալ (էր) ὁ καὶ ἅπαν σώματι καὶ  
 ψυχῇ πρωταγωνιστῆς ὑπὲρ τῶν πολιτῶν = որ  
 ամենայնիւ հոգեով եւ մարմնով նահատակեալ  
 էր ի վերայ քաղաքակցաց իւրոց: — 2. 32.  
 «Ձանօրէն զհայ հոյիչ. = μαρτυρῶν. — «Իշ-  
 խեաց ձգել», փխ. ձգեաց = ἐχτείνας: —  
 2. 33. «Մանր մանր կոտորեալ զայս թռչնոց  
 գէշագէշ ջամբեցից» = κατὰ μέρος δόσσειν  
 τοῖς ὀρνέοις: — 2. 35. «Ձբարձրամուր  
 աշտարակէն, յայտ յանդիման ամենեցուն, եւ  
 յայտնապէս օգնականութեան Տեառն՝  
 նշան յաղթութեան կանգնեցաւ», փխ.  
 «զբարձրէն՝ նշան յայտնի եւ երեւելի ամենեցուն  
 = ἐκ τῆς ἄκρας ἐπίδηλον πᾶσι καὶ φανερόν...  
 σημεῖον: — 2. 36. «Աւխտ եղին առհա-  
 սարակ, հրաման ետուն ընդ ամենայն ազգն»,  
 փխ. «եղին օրէնս ամենեքին = ἐδογματίσταν  
 πάντας»: Հայը կը յաւելու օրէնքին առար-  
 կան՝ «առնել զօրն զայն՝ օր տօնից տա-  
 րեկանաց»: — 37. Հասու եղին ասու-  
 թեանս իմաստը ծանօթ է, հոս սակայն գործա-  
 ծուած է տիրել, գրաւել իմաստով = κρατη-  
 θείσης: — 38. «Եթէ իցեն ի կարգի», յոյնը  
 կը յաւելու՝ «գեղեցիկ եւ ճարտար» = καλῶς  
 καὶ εὐδίχτως. իսկ Հայը կ'աւելցնէ. «գովեցայց  
 ի կարգել անդ» — «ապա եթէ հետեւակս  
 ինչ եւ տկարս ինչ խաւսեալ իցէ», իսկ յոյնը՝  
 εἰδὲ εὐτελῶς καὶ μετρίως = ապա եթէ «ան-  
 պաճոյճ ինչ եւ համեստ»:

(Ա.Է.Է.)

Հ. Ս. ԿՈՂՆԱՆ



ՍԵՐԻՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԲԵՐԵՏՈՒՆԵԱԾ  
 ԵՐ ԻՐ ՊԵՏՄՈՒԹԻՒՆՆ Ի ՀԵՐԱԿՂ

— (Հարւել-ի-ի-ի-ի-ի)

5.

Բովանդակութիւնը: — Սերիոս իւր  
 Պատմութիւնը բաժնելով երեք մասերու՝ պատ-  
 կերացուցած է հոն Հայոց հին, նոր եւ նորա-  
 գոյն շրջանի պատմութիւնը, յատկապէս ծան-  
 րանալով «Ժամանակեան» շրջանի վրայ, որուն  
 սկիզբն է 590 տարին եւ կը տեւէ կը բաւէ  
 մինչեւ 661:

Նախերգանքը կը խոստանայ «զան-  
 ստոյգն նկարագրել ժամանակ, եւ «զնախնի  
 քաջացն ձեռնարկելով դրոշմել վիպասանու-  
 թիւնս, զուսն յիշատակել զառասպելս» գծե-  
 լով «նախ զնախնեացն պատմութիւնս ուստի  
 եղեւ սկիզբն ամենայն երկրի շինուածոց լրմանց»  
 (էջ 1—2):

Ներկայ ընդգրկը հաւանօրէն սկիզբը պա-  
 կաս մ'ունի, ուր կը պատմուէր համառօտիւ՝  
 «սկիզբն ամենայն երկրի շինուածոց լրմանց»  
 յիշատակութեամբ ստեղծագործութեան, համ-  
 աշխարհային ջրհեղեղին, Նոյեան տապանին եւ  
 լեզուաց խառնակութեան: Այժմ՝ պատմական  
 տեսարանը կը բացուի Բելի եւ Հայկի պատե-  
 րազմներով. եւ յաջորդաբար կը ներկայացուի  
 Հայկի սերնդաբանութիւնը՝ մէն մի նահապետի  
 կեանքէն կարեւոր դէպքերու համառօտ յիշա-  
 տակութեամբ, մինչեւ Աղեքսանդր Մակեդո-  
 նացի: Պարթեաց պետութեան հիմնարկու-  
 թեամբ նաեւ Հայաստան ազատութիւն կը  
 գտնէ Պարթեւ գերիշխանութեան տակ: Այս-  
 տեղ յատկապէս կ'ակնկալուէր Պատմութեան  
 ամենէն հետաքրքրական մասը՝ այն է Ազաթան-  
 գեղեայ արձանագրութեան պատճէնը՝ Պար-  
 թեւ եւ հայ թագաւորաց մասին, որ ինչպէս  
 կ'երեւայ՝ ինկած է այժմ եւ կամ ընդգրկն  
 ենթարկուած է հոս փոփոխութեան (այս կէտին  
 յաջորդիւ պիտի անդրադառնանք ճոխագոյնս):  
 Պատմութեան թելը կարճառօտ գծերու մէջ կը  
 հասնի մինչեւ Պարթեւ պետութեան վերջը՝  
 որմէ յետոյ կը տիրանան իրանի Սասանեանք:  
 Յաջորդ շրջանը կը բաւականանայ պատմագիրը  
 ներկայացնել ժամանակագրական արքայացան-  
 կով մը, ուր իբրեւ հայերույ մէջ կը պատ-  
 կերացուին երեք դրացի պետութեանց՝ Հայոց՝